

INSTITUTUL EUROPEAN DIN ROMÂNIA

**LIBERALIZAREA TREPTATĂ A PIEȚELOR DE
ENERGIE ELECTRICĂ ȘI GAZ ȘI IMPACTUL
ACESTUI PROCES ASUPRA ECONOMIEI
ROMÂNEȘTI**

**BENEFICIAR: INSTITUTUL EUROPEAN DIN ROMÂNIA
(STUDII DE STRATEGIE ȘI POLITICI 2013)**

Aureliu Leca (Coordonator)

Virgil Musatescu

Florin Tobescu

Victor Ionescu

Eugenia Gusilov

12 iunie 2014

1. Scopul studiului

- Înțelegerea procesului de liberalizare a piețelor de energie electrică și gaze naturale (și, în egală măsură, a piețelor de încălzire centralizată), ca urmare a **realizării unei piețe interne europene funcționale și competitive a energiei**, conform prevederilor legislative ale Pachetului 3 Energie (2009).
- Identificarea **riscurilor și dificultăților care trebuie luate în seamă în procesul de implementare, simultan cu retragerea prețurilor reglementate ale energiei și care pot avea consecințe economice și sociale deosebite**, în special în cazul României, datorită disfuncțiilor existente de ordin instituțional, legislativ, economic și social.

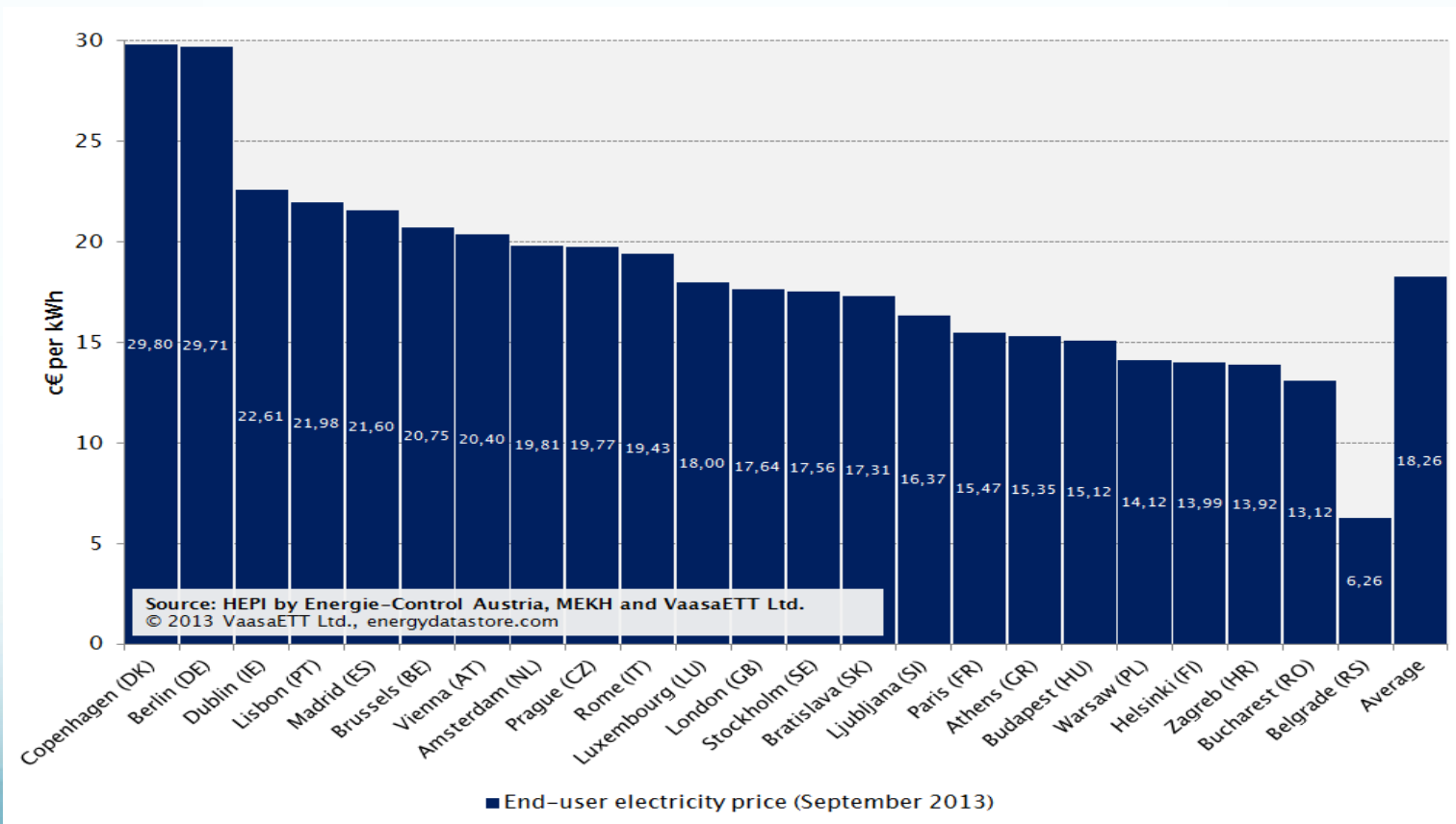
2. Contextul economic si social actual al Romaniei

- inexistența unei **strategii economice și sociale naționale** pe termen lung;
- **lipsa acută a surselor de finanțare** a investițiilor pentru modernizarea economiei;
- menținerea **structurilor economice învechite**, restructurări și reforme făcute cu întârziere;
- **amânarea privatizării** în ramurile economice principale, între care **energia**, și menținerea deciziilor guvernamentale și a ingerinței politice;
- **cadrul legislativ și de reglementare** insuficient de atractiv pentru investitorii străini, care au reclamat **caracterul instabil, netransparent și nepredictibil, precum și nivelul ridicat al corupției**;
- sectorul energetic nu a primit atenția necesară unei infrastructuri vitale, având performanțe economice coborâte;
- **problemele sociale** au fost caracterizate de **venituri scăzute, protecție socială** prin subvenții bugetare și **prețuri reglementate la energie**, sărăcie peste media europeană, având drept consecință **creșterea grupurilor vulnerabile de consumatori**;

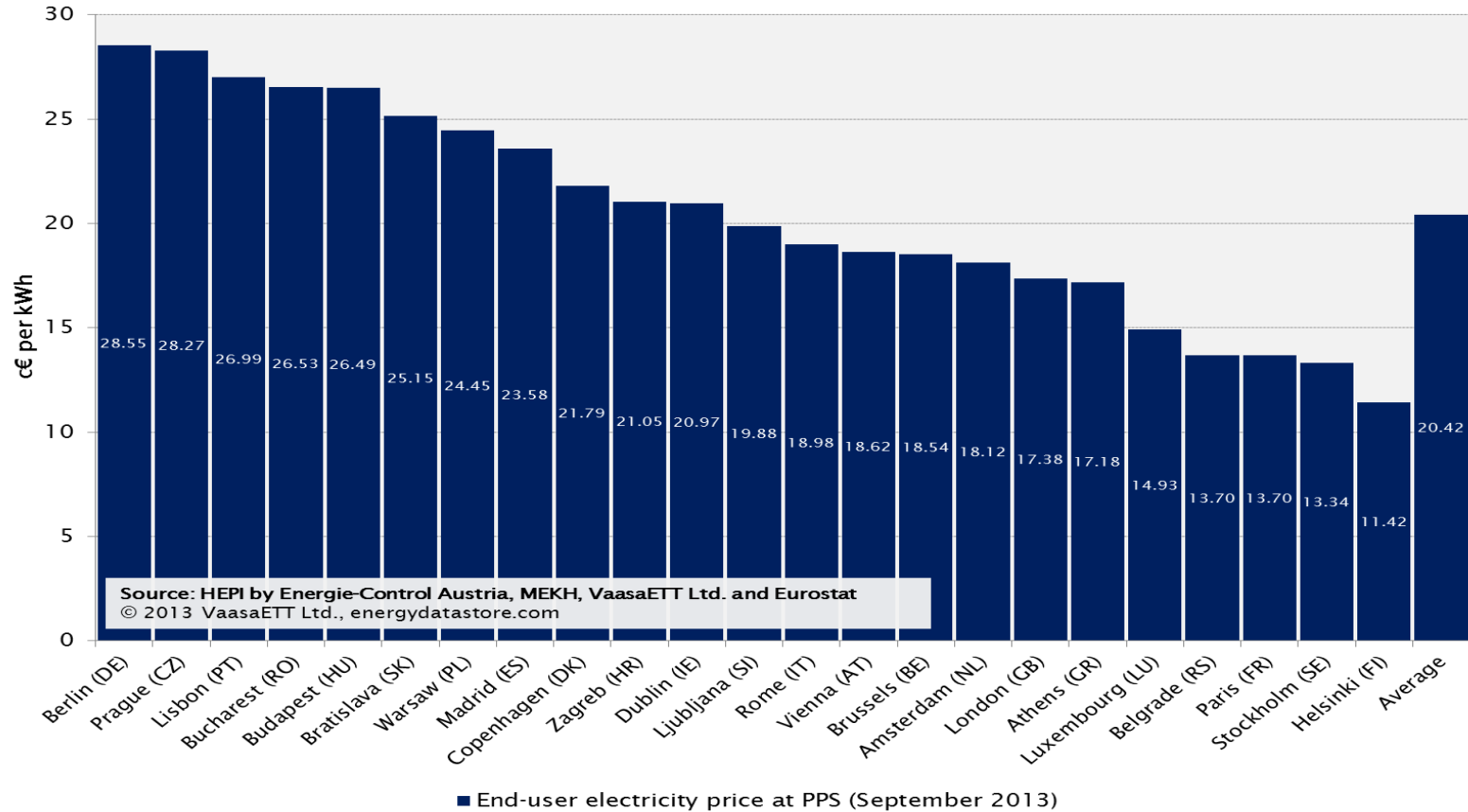
- **datoria externa a Romaniei**, situata astazi la circa **100 miliarde euro**;
- **economie usor stabilizata, dar dependenta de agricultura**; trebuie continuate reformele în domenii precum sănătatea, impozitarea, energia, transporturile și companiile de stat;
- România are **printre cele mai mici prețuri la gaze și electricitate** din Uniunea Europeană, dar tranzacționarea pe bursa regională va face ca aceste prețuri să crească, existând șanse de redresare a sectorului energetic, dar cu **efecte economice contrare** asupra consumatorilor casnici și industriali;
- România se află pe **locul doi în ceea ce privește nivelul economiei subterane** ca valoare absolută în Europa de Est, cu aproape **40 mld. euro în 2013** (imediat după Polonia, locul 1, cu 95 mld. euro), cu **pierderi la buget de 22 de mld. de euro pe an** din taxe, contribuții sociale, impozit pe venit și TVA neplătite;
- **Romania nu are o strategie naționala pentru sectorul energetic**;

- în anii 2012 și 2013, România a avut una dintre cele mai **mari scăderi ale consumului de energie** electrică și gaze naturale (de circa 6 - 8%), dublu față de media UE;
- în perioada 2010-2012, **ANRE a fost sub controlul Guvernului**, fara independenta și autonomie;
- în prezent, **electricitatea este mai ieftină cu peste 30% decât media UE, iar gazul cu circa 150%**;
- menținerea **prețurilor reglementate** (justificate prin protecția socială) o perioadă prea lungă de timp a **produs pierderi financiare mari** companiilor energetice și a **descurajat investițiile** în sistemul energetic; au fost atenționări adresate Guvernului începând din 2003 prin care s-a solicitat ca tarifele la gaze și electricitate să fie stabilite la un nivel care să acopere costurile pe termen lung, iar atribuțiile ANRE să fie separate de cele ale Ministerului Muncii și Protecției Sociale;
- programul de eliminare a prețurilor reglementate la electricitate și gaze naturale a fost adoptat, în **iunie 2012**, printr-un **Memorandum al Guvernului**, ca urmare a negocierilor României cu FMI, Banca Mondială și UE din 2011, privind asistența financiară a României.

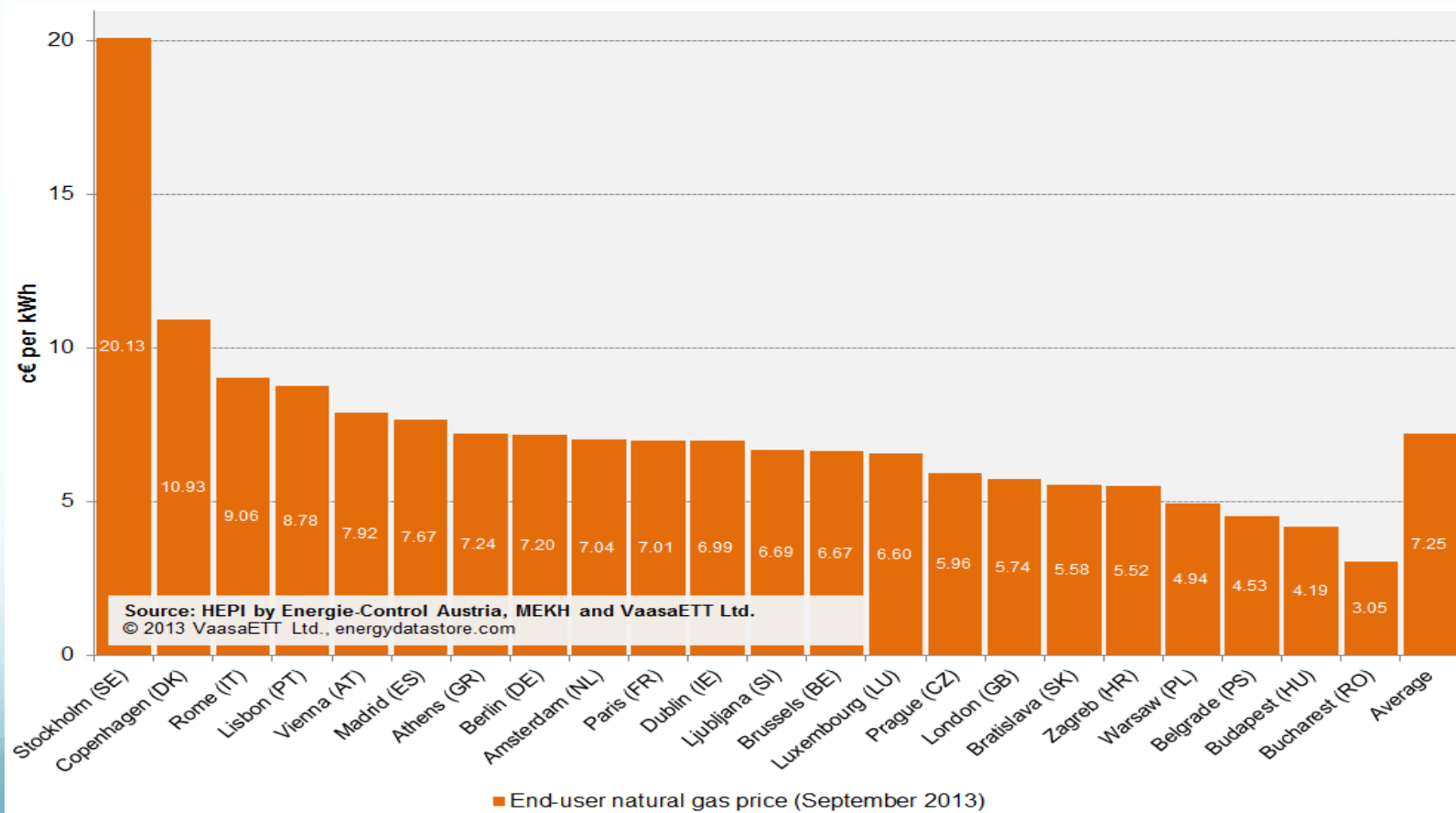
Prețurile energiei electrice la consumatorii rezidențiali (inclusiv taxă) IX.2013.

Prețurile energiei electrice la consumatorii rezidențiali (inclusiv taxe, la **Paritatea Puterii de Cumparare**) IX.2013.

Prețurile gazelor naturale la consumatorii rezidențiali (inclusiv taxă) IX.2013

Prețurile energiei termice în Europa și cu considerarea PPC (Paritatea Puterii de Cumpărare)

Țara	Prețul căldurii	Prețul căldurii cu considerarea PPC comparativ cu situația din Finlanda
	euro/MWh	%
Finlanda	57	100
Ucraina	46	170
Estonia	53	156
Letonia	61	180
România	63	235
Republica Cehă	68	200
Lituania	69	230
Marea Britanie	73	160
Suedia	74	140
Slovacia	81	235
Polonia	84	175
Olanda	112	226
Danemarca	113	175

Sursa: Analiza FORTUM, Studiu KPMG 2011-2012, Euroheat and Power, Year Book 2011.

3. Pachetul legislativ 3 Energie (2009)

- **Pachetul 1** (Directiva 96/92/CE), **Pachetul 2** (Directiva 2003/54/CE)
- **Scopul:** liberalizarea piețelor naționale pentru aducerea la „sincronism” (prin aceleasi reguli), a piețelor naționale și transformarea acestora într-o **reală piață internă europeană**.
- **Pachetul 3 Energie** (Directiva 2009/72/CE, Directiva 2009/73/CE, Regulamentul (CE) nr. 713/2009, Regulamentul (CE) nr. 714/2009, Regulamentul (CE) nr. 715/2009).
- **Prevederile Pachetului 3 Energie:**
 - 1) **Separarea producției și furnizării energiei de rețelele de transport al energiei;**
 - 2) Facilitarea comerțului transfrontalier de energie;
 - 3) **Eficientizarea reglementatorilor naționali** și o mai bună colaborare între aceștia;
 - 4) Promovarea colaborării transfrontaliere și a investițiilor în sector;

- 5) O mai mare transparentă a pieței privind operațiunile din rețele și din furnizare;
 - 6) Solidaritate crescută între țările UE.
 - 7) Regulamentului nr. 713/2009, infiinteaza **Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare din domeniul Energiei (ACER)**, organism comunitar cu personalitate juridică, are ca obiectiv asistarea autorităților de reglementare naționale privind regulile comune pentru piața internă de energie electrică și gaze naturale.
- Consiliul European a decis ca **piața internă europeană de energie electrică și de gaze naturale să fie implementată până la sfârșitul anului 2014.**
 - **Pregatirea burselor de energie electrica si gaze naturale (in Romania, OPCOM)**
 - **In Romania, Legea energiei electrice si gazelor naturale (123/2012) transpune partial prevederile Pachetului 3 Energie, recunoaste ANRE ca reglementator independent si autonom. Legea are numeroase inadvertente care trebuie corectate urgent la cererea Comisiei Europene.**

4. Calendarul de liberalizare treptata a pietei de electricitate si gaze naturale

Gradul de liberalizare pentru consumatorii industriali Energie electrica (6 etape)

Consumatori industriali	
Data	% de achiziție de pe piața competitivă
Septembrie 2012	15%
Ianuarie 2013	30%
Aprilie 2013	45%
Iulie 2013	65%
Septembrie 2013	85%
Decembrie 2013	100%

Gaze naturale (8 etape)

- **1 decembrie 2012:** grad de convergență 35%, preț producție internă **49 lei/MWh**, creștere preț final 5%;
.....
- **1 ianuarie 2014:** grad de convergență 55%, preț producție internă **72 lei/MWh**, creștere preț final 4%;
.....
- **1 octombrie 2014:** grad de convergență 100%, preț producție internă **119 lei/MWh**, creștere preț final 4%.

Gradul de liberalizare pentru consumatorii casnici

Energie electrica (10 etape)

Consumatori casnici	
Data	% de achiziție de pe piața competitivă
Iulie 2013	10%
Ianuarie 2014	20%
Iulie 2014	30%
Ianuarie 2015	40%
Iulie 2015	50%
Ianuarie 2016	60%
Iulie 2016	70%
Ianuarie 2017	80%
Iulie 2017	90%
Decembrie 2017	100%

Gaze naturale (22 etape)

- **1 iulie 2013:** grad de convergență 36%, preț producție internă **49,8 lei/MWh**, creștere preț final 8%;
.....
- **1 ianuarie 2015:** grad de convergență 47%, preț producție internă **56,1 lei/MWh**, creștere preț final 2%;
.....
- **1 iulie 2016:** grad de convergență 64%, preț producție internă **76,5 lei/MWh**, creștere preț final 3%;
.....
- **1 octombrie 2018:** grad de convergență 100%, preț producție internă **119 lei/MWh**, creștere preț final 3%.

5. Sectoarele cele mai afectate de majorarea preturilor vor fi cele energo-intensive

1. Industria siderurgică;
2. Industria aluminiului;
3. Industria de îngrășăminte;
4. Industria auto;
5. Construcțiile;
6. Industria cimentului.

● Modul de reacție a companiilor:

- a) adaptare la cerințele pieței; b) insolventa / faliment; c) relocare.

Momentul corespunzător punctului critic al unei companii depinde de eficiența economică, de performanțele fiecărui agent economic, de mărimea afacerii pe care o administrează, de măsurile de restructurare adoptate și de stadiul implementării lor, de disponibilitățile financiare și de posibilitățile reale de reluare a fluxului de capital și constituire a fondurilor interne necesare dezvoltării companiei, de sprijinul acordat de organizațiile sindicale și de federațiile din care acestea fac parte, de problemele de natură socială cu care se confruntă și, nu în ultimul rând, de piața pe care operează.

6. Programul national de eficienta energetica (Directiva 2012/27/UE)

- O soluție evidentă, dar deloc comodă, este aceea de **a micșora consumul de energie prin creșterea eficienței energetice, respectiv prin reducerea pierderilor energetice**
- Potențialul economic de economii de energie (eficient din punctul de vedere al costurilor, circa 30-35% din consumul total)

<u>Sectorul</u>	<u>Potentialul mediu de economii de energie, estimat ca procent din consum, %</u>	<u>Valori maxime pentru potentialul de economii de energie, ktep/an</u>
Industrie	13,0 (10 – 17)	1590
Rezidențial	41,5 (35 – 50)	3600
Transport și comunicații	31,5 (30 – 35)	1390
Sector terțiar	14,0 (13 – 19)	243
Total	100 %	6823 ktep/an

- **Factura unui consumator de energie:**

$$\text{Factura energetică} = \text{Pretul energiei} \times \text{Consumul de energie}$$

Pretul energiei are reguli economice speciale de formare si nu trebuie să cuprindă protecția socială în structura sa; **consumul de energie** conține o parte importantă reprezentând pierderile energetice (plătite de consumatorul final) si este astfel obiectul principal de activitate al **politicii de eficiență energetică**.

- În contextul în care România este un importator net de resurse energetice primare, de ordinul a 20-40%, rezultă în mod evident că **eficiența energetică trebuie considerată ca “resursă energetică primară”**, contribuind direct la creșterea securității energetice a țării.
- **Directiva 2012/27/UE:** reducerea consumului final de energie cu 20%; domenii prioritare: reabilitarea cladirilor si promovarea cogenerării/termoficării centralizate eficiente si utilizarea surselor regenerabile de energie.

7. Efecte sociale ale liberalizarii pietelor de energie

- **Saracie energetica, consumatori vulnerabili** (in Romania, probabil peste 40%). Grupuri sociale care trebuie sa beneficieze **de măsuri de protecție socială de natură financiară și alte facilități.**
- **Efecte sociale probabile:**
 - a) creșterea bugetului de ajutoare sociale;
 - b) măsuri de eficienta energetica;
 - c) tehnologii inovative in domeniul energiei.

Nota: Foarte probabil ca cresterea preturilor energiei sa fie in timp mai mare decat cresterea veniturilor populatiei. Ca urmare, ponderea consumatorilor vulnerabili va creste. Va putea bugetul sa acopere acest efort financiar?

8. Concluzii și recomandări

- necesitatea înființării urgente a unui **Institut național de planificare strategică**, ca instituție non-politică, în subordinea Parlamentului României;
- strategia energetică a României trebuie aprobată ca lege în Parlament;
- îmbunătățirea cadrului instituțional și legislativ;
- definirea unui **model de dezvoltare economică** pentru România, stabilirea sectoarelor prioritare, solicitarea de derogări pentru aceste sectoare prioritare pentru ca acestea să poată beneficia de **ajutor de stat**;
- liberalizarea treptată a pieței de energie electrică și gaze naturale în România se face în contextul unui **sector energetic nesustenabil**, care se confruntă cu o diversitate de dificultăți, între care pierderile energetice foarte mari, **soluția fiind creșterea eficienței energetice prin perfecționarea cadrului instituțional și legislativ**;
- regândirea sistemului de ajutor social actual.